

Квітень Є.Д.,
методист науково-методичного центру
предметів мовно-літературної та історичної галузей
і міжнародної інтеграції
КЗ «Інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернівецької області»
e-mail: cvitened@gmail.com

МЕТОДИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ ЩОДО ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТІВ МОВНО-ЛІТЕРАТУРНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ (УКРАЇНСЬКА МОВА ТА ЛІТЕРАТУРА, УКРАЇНОЗНАВСТВО) У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ У 2023/2024 Н.Р.

Кожна галузь Держстандарту має реалізовувати потенціал для розвитку всіх ключових компетентностей та наскрізних умінь школярів.

Метою мовно-літературної освітньої галузі є розвиток компетентних мовців і читачів із гуманістичним світоглядом, які володіють українською мовою, читають інформаційні та художні тексти, зокрема класичної та сучасної художньої літератури (української та зарубіжних), здатні спілкуватися мовами корінних народів і національних меншин, іноземними мовами для духовного, культурного та національного самовираження та міжкультурного діалогу, для збагачення емоційно-чуттєвого досвіду, творчої самореалізації, формування ціннісних орієнтацій і ставлень [9].

Організація освітнього процесу з української мови та літератури, українознавства в закладах загальної середньої освіти в 2023/2024 навчальному році здійснюватиметься відповідно до **законів України** «Про освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про внесення змін до деяких законів України в сфері освіти щодо врегулювання окремих питань освітньої діяльності в умовах воєнного стану» (№7325 від 28.04.2022), «Про забезпечення функціонування української мови як державної» та інших; **Указу Президента України** від 16 березня 2022 року №143 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України»; **постанови Кабінету Міністрів України** від 24 червня 2022 року №711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні»; розпорядження Кабінету Міністрів

України від 14 грудня 2016 р. №988-р «Про схвалення **Концепції** реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року»; **Санітарного регламенту** для закладів загальної середньої освіти, затвердженого наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 №2205, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 10 листопада 2020 р. за №1111/35394; **Державних стандартів повної загальної середньої освіти: на рівні базової середньої освіти: в 5-6 класах** – Державного стандарту базової середньої освіти (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. №898); в 7-9 класах – Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (затвердженого Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року №1392); **на рівні профільної середньої освіти (в 10-11/12 класах)** – Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти (затвердженого Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року №1392 [16].

У 20233/2024 навчальному році вивчення української мови та літератури здійснюватиметься за такими програмами:

- у 5-6 класах – за модельними навчальними програмами, яким надано гриф «Рекомендовано Міністерством освіти і науки України» наказом від 12.07.2021 № 795 (зі змінами, внесеними у додаток наказами Міністерства освіти і науки України від 10.08. 2021 р., № 898, від 29.09. 2021 р. № 1031, від 13.12. 2021 р. №1358, від 02.02. 2022 р. № 96, від 09.02. 2022 № 143, від 11.04. 2022 р. № 324) (гриф Міністерства станом на 01 серпня 2022 року надано 95 модельним навчальним програмам);

- у 7-9 класах – за навчальною програмою зі змінами, затвердженими наказом МОН України від 07.06.2017 № 804;

- у 10-11 класах – за навчальними програмами (рівень стандарту та профільний рівень), затвердженими наказом МОН від 23.10.2017 № 1407.

Навчальні програми розміщені на офіційному сайті МОН за покликанням: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>.

Звертаємо увагу, що в мовленнєвій лінії навчальної програми для 10-11 класів подано перелік рекомендованих видів роботи, які дають змогу учням реалізувати здобуті знання на практиці. Ці види роботи забезпечують повноцінний мовленнєвий розвиток старшокласників, адже комплексно охоплюють формування всіх видів мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння і письмо). Системний підхід до розвитку мовлення учнів не передбачає виділення окремих

годин на традиційні для 6-9 класів аудіювання, читання мовчки та вголос, перекази, твори тощо, оскільки ці види роботи передбачено на кожному уроці. Учитель може на власний розсуд змінювати запропоновані теми й види роботи, але водночас прагнути протягом року рівною мірою приділяти увагу розвитку всіх видів мовленнєвої діяльності.

На початку 2023/2024 навчального року задля забезпечення якісного виконання освітніх програм в умовах очного та/або дистанційного навчання, пропонуємо приділити більше уваги традиційному повторенню вивченого матеріалу за минулий рік, запровадити «коригуюче навчання». Освітні втрати необхідно компенсувати, і починати це робити негайно. Боротьба на освітньому фронті – це боротьба за майбутнє України.

Для цього може бути проведено діагностичні роботи (усні співбесіди) опитування в 5-11-х класах з навчальних предметів з метою визначення рівня засвоєння матеріалу учнями за попередній рік. Слід зазначити, що оцінки за такі діагностичні роботи не бажано виставляти до класного журналу, адже вони є орієнтиром для визначення рівня залишкових знань і вмінь. Відповідно до результатів, спланувати роботу (колективну або індивідуальну) щодо актуалізації окремих тем, систематизації знань та умінь, практичного їх закріплення тощо. Тривалість періоду такого навчання кожен вчитель визначає самостійно: попередньо планує з урахуванням досвіду організації дистанційного навчання, вносить певні корективи до плану після проведення діагностичних робіт.

В освітньому процесі заклади загальної середньої освіти можуть використовувати лише навчальну літературу, що має гриф МОН України або висновок «Схвалено для використання в загальноосвітніх навчальних закладах» відповідною комісією Науково-методичної ради Міністерства освіти і науки України. Перелік навчальної літератури постійно оновлюється і доступний на вебсайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (<https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki/>).

В умовах нового формату освітньої діяльності в Україні – дистанційної форми навчання в період воєнного стану, карантинних заходів в режимі онлайн і офлайн, рекомендуємо учителям використовувати сучасні електронні ресурси: **ZOOM, Viber, Skype**, безкоштовні платформи **Google Classroom, Moodle, Microsoft Teams**, записи уроків у межах проєктів «**Всеукраїнська школа онлайн**», «**Якість освіти**». ВШО (<https://lms.e-school.net.ua/>) – Всеукраїнська школа онлайн – це українська національна освітня платформа для дистанційного та змішаного навчання учнів та методичної підтримки

вчителів. Мета **Українського проекту «Якість освіти»** (<http://yakistosviti.com.ua/uk/Golovna>) – надавати фахову допомогу освітянам України, поширювати авторські методики викладання, вести прямий діалог з авторами підручників, забезпечити зв'язок між провідними фахівцями в кожній науковій галузі, методистами, управлінцями, вчителями.

Українські видавці навчальної літератури постійно шукають шляхи підвищення якості власної продукції та шляхи сприяння розвитку української освіти. Група видавництва ініціювала Український проект **«Якість освіти»** і запрошує приєднатися до його розвитку всіх небайдужих. У рамках даного проекту постійно розробляються сторінки авторів українських підручників, на яких кожен авторський колектив має змогу у вигляді відеопрезентації донести до вчителя авторську концепцію та власне бачення методики використання підручника в навчальному процесі.

Учитель може організувати дистанційне навчання за допомогою: поєднання онлайн-занять через Zoom, Skype, Instagram, Google, Hangouts; заздалегідь записаних відеоуроків, презентацій від вчителів чи із зовнішніх освітніх ресурсів; ретельно підібраних завдань для самостійної роботи із подальшою перевіркою; використання безкоштовних вебсерверів та платформ, наприклад, Google, Classroom, Moodle, Microsoft Teams.

Актуальною формою навчання є також розміщення записів відеоуроків з різних навчальних предметів, презентацій, відеоконференцій, інформування учнів та батьків про освітні ресурси, що сприятиме кращому засвоєнню знань учнів із різними рівнями підготовки. Важливо, щоб в учнів були чіткі інструкції до завдань, які необхідно виконати, та був вільний доступ до навчальних матеріалів.

Надзвичайно важливим є чітка система організації навчання в школі з самостійним опрацюванням матеріалу (розклад, критерії оцінювання, узгодження кількості контрольних робіт (не більше 3 на тиждень), врахування вікових особливостей щодо виконання домашніх завдань. Домашні завдання мають бути посильними для самостійного виконання дітьми (мати чіткі поради та інструкції)

Якщо вчитель чітко спланує роботу, визначиться, як буде проводити навчання, які цифрові сервіси буде використовувати, підготує/використовуватиме якісні навчальні матеріали та організує зворотній зв'язок з учнями, то таке навчання забезпечить необхідну якість освітніх послуг.

Для організації, за необхідності, дистанційного навчання пропонуємо скористатися методичними рекомендаціями, поданими у

листах МОН від 23.03.2020 №1/9-173; від 16.04.2020 №1/9-213; методичними рекомендаціями «Організація дистанційного навчання в школі» (авт. А. Лотоцька, А. Пасічник), розробленими за підтримки МОН (<https://cutt.ly/MynTayc>), матеріалами, що розміщені на сайті ІППОЧО (http://ippobuk.cv.ua/?page_id=1758).

«Дивослово» – щомісячний науково-методичний журнал, призначений для вчителів української мови й літератури. Входить до наукометричної бази даних Slavic Humanities Index. Матеріал подається в трьох розділах – «Методика викладання мови й літератури», «Мовознавство», «Літературознавство і компаративістика». Основні рубрики: «Офіційні матеріали», «Особистісно зорієнтоване навчання», «Профільне навчання», «Інноваційний урок», «Робітня словесника», «Науковець – практикові», «Нові підручники й посібники», «Бібліотечка вчителя-словесника», «Література рідного краю», «До мовних глибин», «Позакласна робота», «Музеї України», «Новочасна література». Редакція видає методичний щомісячник «Бібліотечка «Дивослова» (<https://dyvoslovo.com.ua/bibliotechka/>), де друкуються тематичні матеріали, які вчитель може використати у підготовці до уроку.

Долучайтеся до нашої спільноти у Фейсбуці <https://www.facebook.com/groups/760641894123305>. Тут розміщуємо та поширюємо методичні матеріали для філологів, пропозиції щодо навчально-методичного забезпечення предметів.

В освітній програмі закладу освіти загальний обсяг навчального навантаження визначається у навчальному плані, а навчальні програми предметів/інтегрованих курсів подаються переліком. Очікувані результати навчання здобувачів освіти окреслюються у навчальних програмах предметів/інтегрованих курсів (що є складниками освітньої програми). На основі навчальної програми предмета/інтегрованого курсу вчитель складає календарно-тематичне планування з урахуванням навчальних можливостей учнів класу.

Календарно-тематичне та поурочне планування вчитель здійснює в довільній формі, у тому числі з використанням друкованих чи електронних джерел тощо. Формат, обсяг, структура, зміст та оформлення календарно-тематичних планів та поурочних планів-конспектів є індивідуальною справою вчителя. Встановлення універсальних стандартів таких документів у межах закладу загальної середньої освіти міста, району чи області є неприпустимим. Автономія вчителя має бути забезпечена академічною свободою, включаючи свободу викладання, свободу від втручання в педагогічну, науково-педагогічну та наукову діяльність, вільним вибором форм, методів і

засобів навчання, що відповідають освітній програмі, розробленням та впровадженням авторських навчальних програм, проектів, освітніх методик і технологій, методів і засобів, насамперед методик компетентнісного навчання.

Вчитель має право на вільний вибір освітніх програм, форм навчання, закладів освіти, установ і організацій, інших суб'єктів освітньої діяльності, що здійснюють підвищення кваліфікації та перепідготовку педагогічних працівників. Під час розроблення календарно-тематичного та системи поурочного планування вчитель має самостійно вибудовувати послідовність формування очікуваних результатів навчання, враховуючи при цьому послідовність розгортання змісту в підручнику. Учитель може переносити теми уроків, відповідно до того, як учні засвоїли навчальний матеріал визначати кількість годин на вивчення окремих тем [16].

Актуальною залишається робота з електронними варіантами навчально-методичних посібників та підручників, що розміщені на сайті Інституту модернізації змісту освіти на сторінці електронної бібліотеки за покликанням <https://cutt.ly/lyP5Ay2>.

Пропонуємо для використання в роботі зразки календарно-тематичного планування для 5-11 класів. (Збірник календарно-тематичних планувань з української мови та літератури на 2023/2024 н.р. [20].

Календар, який можна завантажити за покликанням https://teach-inf.com.ua/load/kalendarni_plani/kalendar_uchitelja/kalendar_uchitelja_na_2023_2024_navchalnij_rik/175-1-0-3872?fbclid=IwAR0XFf_EqO14mC5fcyO7XX3bvCKmnpr9PpVTUTgfDsrVo48bCPmzT4zTHxc буде добрим помічником учителя протягом навчального року.

Поки нормативна база у сфері оцінювання результатів навчання за новим Державним стандартом базової середньої освіти перебуває на етапі доопрацювання й затвердження, варто зосередитися на опануванні інструментів формульовального оцінювання. Також важливо в цьому циклі обговорювати з батьками продовження культури формульовального оцінювання в базовій школі. Помічними тут будуть, зокрема, матеріали курсу «Оцінювання без знецінювання» від EdEra (<https://study.ed-era.com/uk/courses/course/410>).

Фронтальні та індивідуальні види контролю проводяться з урахуванням матеріально-технічних можливостей закладу освіти, учителя-філолога. Педагог на свій розсуд може визначати вид та зміст завдань. Необхідні рішення щодо організації освітнього процесу,

зокрема з української мови та літератури, можуть прийматися професійними спільнотами учителів-філологів.

Завдання оцінюються відповідно до критеріїв оцінювання навчальних досягнень учнів.

Звертаємо увагу на *кількість фронтальних та індивідуальних видів контрольних робіт з української мови* в закладах загальної середньої освіти.

Фронтально оцінюють диктант, письмовий переказ і письмовий твір (навчальні чи контрольні види робіт), *мовні знання й уміння*, запис яких здійснюють на сторінці класного журналу «Зміст уроку».

Індивідуально оцінюють говоріння (діалог, усний переказ, усний твір) і *читання вголос*. Для цих видів діяльності не відводять окремого уроку, проте визначають окрему колонку без дати на сторінці класного журналу «Облік навчальних досягнень».

У *I семестрі* проводять оцінювання двох видів мовленнєвої діяльності (усний переказ, діалог). У *II семестрі* – оцінювання таких видів мовленнєвої діяльності, як усний твір і читання вголос.

Результати оцінювання *говоріння* (діалог, усний переказ, усний твір) і *читання вголос* протягом семестру виставляють у колонку без дати й ураховують у семестрову оцінку.

Повторне оцінювання із зазначених видів мовленнєвої діяльності не проводять.

Перевірка мовних знань і вмінь здійснюється за допомогою завдань, визначених учителем (тести, диктант тощо) залежно від змісту матеріалу, що вивчається.

Оцінку за читання напам'ять творів з української літератури виставляють у колонку без дати з надписом «Напам'ять».

Тематичну оцінку виставляють на підставі поточних оцінок з урахуванням контрольних робіт.

Семестрову – на основі тематичного оцінювання та результатів оцінювання певного виду діяльності: *говоріння* (діалог, усний переказ, усний твір) або *читання вголос*.

Якщо дитина прохворіла частину семестру, пропустила, наприклад, одну тематичну, не має оцінки за якийсь вид мовленнєвої діяльності, то оцінка за семестр виводиться учителем залежно від динаміки особистих навчальних досягнень учня (учениці), важливості пропущеної теми чи теми, за яку учня (ученицю) атестовано, (тривалість вивчення, складність змісту, ступінь узагальнення матеріалу). За таких умов оцінка за семестр може бути такою, як тематична (якщо вона одна), або знижена на кілька балів (на розсуд учителя).

Оцінка за контрольний твір з української мови/літератури та переказ є середнім арифметичним за зміст і грамотність, яку виставляють у колонці з датою написання роботи (надпис у колонці «Твір», «Переказ» не роблять).

Акцентуємо увагу, що в разі відсутності учня на одному зі спарених уроків під час написання контрольного твору, переказу рекомендуємо давати йому індивідуальне завдання, визначене вчителем. Зазначене завдання виконується учнем під час уроку.

Кількість робочих зошитів з української мови за класами:

- 5-9 класи – по два зошити;

- 10-11 класи – по одному зошиту.

Для контрольних робіт з української мови в усіх класах використовують по одному зошиту.

Ведення зошитів оцінюють від 1 до 12 балів щомісяця протягом семестру і вважають поточною оцінкою, яку зараховують до найближчої тематичної. Під час перевірки зошитів ураховують наявність різних видів робіт, грамотність, охайність, уміння правильно оформити роботи.

У разі відсутності учня на уроках протягом місяця рекомендуємо в колонці за ведення зошита зазначати н/о (нема оцінки).

З метою формування читацької компетенції доцільним є використання в освітньому процесі інтерактивних форм (відповідні інтернет-ресурси, мультимедіа, електронні книги й бібліотеки, аудіозаписи) і методів викладання предметів мовно-літературного спрямування, що мотивують інтерес учнів до читання, засвоєння літературних творів, уміння вступати в діалоги, аргументувати свою думку. Також необхідно включати матеріали щодо різних методик активного читання. Вчитель має акцентувати увагу на підвищення рівня читацької грамотності учнів, зокрема, формування здатності учня сприймати, аналізувати, використовувати й оцінювати письмовий текст задля досягнення певних цілей, розширювати свої знання й читацький потенціал.

Навчальна та методична література з української літератури, рекомендована МОН, зазначена в Переліку навчальних програм, підручників та навчально-методичних посібників, рекомендованих Міністерством освіти і науки, що розміщений на офіційному сайті ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» (<https://imzo.gov.ua/pidruchniki/pereliki>).

Вивчення курсу «Українознавство» здійснювати за програмами: «Українознавство. Навчальна програма для учнів 5-11 класів закладів загальної середньої освіти України» Київ, 2020, Схвалено вченою

радою Науково-дослідного інституту українознавства (протокол №7 від 30 липня 2019 року). Рекомендовано Міністерством освіти і науки України (лист МОН України від 10.08.2020 № 1/11-5310) [18].

Інститут післядипломної педагогічної освіти планує курси підвищення кваліфікації для вчителів, які викладають два і більше навчальних предмети, застосовуючи очно-дистанційні, дистанційні, варіативні та інші форми навчання, щоб вони органічно узгоджувалися б з процедурою атестації педагогічних працівників.

У 2023/2024 навчальному році серед учителів української мови та літератури відбудеться конкурс «**Учитель року**». Умови та порядок проведення конкурсу має затвердити центральний оргкомітет до 01 вересня 2023 року. Реєстрація учасників конкурсу розпочнеться 25 вересня і триватиме до 16 жовтня.

Додаткова інформація та матеріали конкурсу будуть розміщені на сайті МОН України [19].

Стежте за оновленнями нормативної бази та методичними рекомендаціями щодо організації державної підсумкової атестації на рівні базової середньої освіти. Очевидно, що оновлений державний стандарт потребуватиме нових підходів до оцінювання результатів навчання, тобто компетентностей здобувачів освіти. Наразі з новими підходами до загальнонаціонального підсумкового оцінювання та концепцією ДПА-9 можна ознайомитися в Стратегії освітніх оцінювань до 2030 року, яку ще 2019 року презентував Український центр оцінювання якості освіти. Звісно ж, у зв'язку з реаліями нашого життя в умовах війни окремі положення Стратегії зазнають змін, зокрема в частині ширшого впровадження оцінювань на комп'ютерній основі [17].

Нормативно-правові документи, які рекомендуємо для ознайомлення та використання у 2023/2024 навчальному році:

- Наказ Міністерства освіти і науки України від 15.05.2023 №563 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо окремих питань здобуття освіти в закладах загальної середньої освіти в умовах воєнного стану в Україні».

- Положення про атестацію педагогічних працівників (zareestrovano в Міністерстві юстиції України 21 грудня 2022 р. за №1649/38985).

- Наказ Міністерства освіти і науки України від 08 серпня 2022 року №707 «Про затвердження Інструкції з ведення ділової документації у закладах загальної середньої освіти в електронній формі».

- Наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01 серпня 2022 року №1371 «Про затвердження Змін до деяких наказів Міністерства охорони здоров'я України» (щодо тривалості онлайн-уроків для школярів).

- Перелік рекомендованої МОН начальної літератури на 2023/2024 навчальний рік.

- Державна служба України з надзвичайних ситуацій №03-1870/162-2 від 14.06.2022 року «Про організацію укриття працівників та дітей у закладах освіти».

- Наказ МОН від 01.04.2022 №289 «Про затвердження методичних рекомендацій щодо оцінювання навчальних досягнень учнів 5-6 класів, які здобувають освіту відповідно до нового Державного стандарту базової середньої освіти».

- Наказ МОЗ №2205 від 25.09.2020 «Про затвердження Санітарного регламенту для закладів загальної середньої освіти».

- Наказ МОН від 8 вересня 2020 року №1115 і зареєстровано в Міністерстві юстиції 28 вересня 2020 року за №941/35224 «Деякі питання організації дистанційного навчання».

- Положення про сертифікацію педагогічних працівників (зі змінами від 24.12.2019 р.).

- Інструкція з діловодства у закладах загальної середньої освіти.

- Сценарії Першого уроку 2023/2024 навчальному році.

Для практичного застосування філологам рекомендуємо:

- Упорядкований каталог рекомендованих джерел за компетентностями та напрямками підвищення кваліфікації, розміщений на сайті ІППОЧО за покликанням http://ippobuk.cv.ua/?page_id=6536, у т.ч. опрацювання джерел для формування предметно-методичної компетентності з мовно-літературної освітньої галузі.

- Нова українська школа: ПУТІВНИК для вчителя 5-6 класів: <https://drive.google.com/file/d/1p9yEcZm2Z66tDnOWRK7Yq-y6tSnxIj41/view>.

- Методичні рекомендації (щодо оцінювання): https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/86195/.

- Модельні навчальні програми: <https://imzo.gov.ua/model-ni-navchal-ni-prohamy/>.

- Презентації модельних навчальних програм для 5-6 класів закладів загальної середньої освіти: <https://imzo.gov.ua/prezentatsii-model-nykh-navchal-nykh-proham-dlia-5-6-klasiv-zakladiv-zahal-noi-seredn-oi-osvity/>.

- Навчально-методична скарбниця НУШ 5-6 класи:
https://docs.google.com/spreadsheets/d/1mC99CMln4MEbhW_G4v62ptgK8i0MpJAv/edit#gid=1559956736.

Список використаних джерел та літератури

1. Закон України «Про освіту». Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>.

2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text>.

3. Закон України «Про внесення змін до деяких законів України в сфері освіти щодо врегулювання окремих питань освітньої діяльності в умовах воєнного стану» (№7325 від 28.04.2022). Сайт Верховної Ради України. URL: <https://www.rada.gov.ua/news/razom/224257.html>.

4. Закон України «Про забезпечення функціонування української мови як державної». Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2704-19#Text>.

5. Указ Президента України від 16 березня 2022 року №143 «Про загальнонаціональну хвилину мовчання за загиблими внаслідок збройної агресії Російської Федерації проти України». Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/143/2022#Text>.

6. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 червня 2022 року №711 «Про початок навчального року під час дії правового режиму воєнного стану в Україні». Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/711-2022-%D0%BF#Text>.

7. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 р. №988-р «Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року». Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80#Text>.

8. Санітарний регламент для закладів загальної середньої освіти, затверджений наказом Міністерства охорони здоров'я України від 25.09.2020 №2205, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 10 листопада 2020 р. за №1111/35394. Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1111-20#Text>.

9. Державний стандарт базової середньої освіти (затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. №898). Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/898-2020-%D0%BF#Text>.

10. Державний стандарт базової та повної загальної середньої освіти (затверджений Постановою КМУ від 23 листопада 2011 року

№1392). Сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1392-2011-%D0%BF#Text>.

11. Навчально-методичне забезпечення мовно-літературної галузі в 5-6 класах НУШ. Сайт Інституту післядипломної педагогічної освіти Чернівецької області. URL: http://ippobuk.cv.ua/?page_id=9803.

12. Динамічні творчі групи. Сайт для вчителів української мови та літератури, українознавства. URL: <https://sites.google.com/view/evgeniakviten/%D0%BD%D1%83%D1%88>.

13. Навчальні програми. Сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/navchalni-programi>.

14. Електронні версії підручників. Сайт Інституту модернізації змісту освіти. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/>.

15. Сайт видавництва «Дивослово». URL: <https://dyvoslovo.com.ua/>.

16. Інструктивно-методичні рекомендації щодо організації освітнього процесу та викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2022/2023 навчальному році. Сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/metodichni-rekomendaciyi-shodo-organizaciyi-osvitnogo-procesu-v-shkolah-u-20222023-navchalnomu-roci>.

17. Путівник реформою НУШ: усе, що потрібно знати вчителю. Освіторія. URL: <https://osvitoria.media/experience/putivnyk-reformoyu-nush-use-shho-potribno-znaty-vchytelyu/>.

18. Українознавство. Навчальна програма для учнів 5-11 класів закладів загальної середньої освіти України» Київ, 2020. URL: https://drive.google.com/file/d/1hZrf04Ods-TrrefhFXC7ANQzVkCL_KLD/view?usp=sharing.

19. Учитель року – 2024. Сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/uchitel-roku>.

20. Збірник календарно-тематичних планувань з української мови та літератури на 2023/2024 н.р.. URL: https://www.schoollife.org.ua/zbirnyk-kalendarno-tematichnyh-planuvan-z-ukrayinskoyi-movy-ta-literatury-na-2023-2024-n-r/?fbclid=IwAR2jpnRV36Cx5146RcluPD8GH3yFbcRBNRxxQtSj8iu_3sxOgQIKMqF3Is.